

Milan Rúfus (1928 – 2009)

Jeden z **najvýznamnejších predstaviteľov modernej slovenskej poézie.**

Narodil sa v Závažnej Porube na Liptove. Vyštudoval slovenčinu a dejepis na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, kde po skončení pôsobil ako pedagóg až do svojho odchodu do dôchodku. Prednášal dejiny slovenskej a českej literatúry.

Literárne sa prejavoval už na vysokej škole. Písal básne vyznačujúce sa osobným prežívaním témy, v 50. rokoch sa zdali málo angažované, preto sa ako básnik predstavil až v r. 1956 básnickou zb. **Až dozrieme.** Zbierka vyšla až po politickom uvoľnení, znamenala medzník vo vývoji slovenskej poézie. **Zbierka vychádza z celej škály tém – vojna (vo Vietname, Korei), domov, otec, matka, básne o poslaní poézie. Poéziu zbavil tézovitosti a kampaňovitosti. Mnohými básňami sa prihlásil k plebejskému pôvodu a k etickému odkazu predkov. Chudoba je preňho najvyšším mravným princípom. Predstavil sa ako básnik s hlbokým sociálnym a humanistickým cítením, cíti zodpovednosť za osud sveta a má súcit s každým, kto trpí.**

Básne, ktoré vznikli pred zbierkou Až dozrieme vyšli knižne v zbierkach Chlapec a Chlapec maľuje dúhu. Sú to úprimné, bolestivé výpovede mladého človeka o svete, ktorý ho obklopuje.

O 12 rokov neskôr vznikli nové básne kost' – **zb. Zvony** – charakteristická je pre ne **skepsa beznádej, úzkosť.** Sú to výpovede o tragických otázkach smrť, choroba, márnosť ľudského života, vyjadrujú pocit, že umenie a básnické slovo je stále bezmocnejšie. **K základným motívom patrí motív zeme, detstva, ľudského údely, je verný obrazu zeme živiteľky a obrazu slovenského roľníka. Pre Rúfusa je typické skracovať básne, vyjadriť maximum emócií minimom textu, preto znejú ako všeobecné výroky, sentencie (Zvony detstva, Príslovia, Pod zvonom, Čo je báseň).** Sentencia je stručná, jadrná hlboká myšlienka vyjadrujúca životnú skúsenosť, pravdu, poučenie.

R. často využíva **gnómu** – myšlienka, múdrosť majúca nadčasovú platnosť

Zb. Stôl chudobných – básne vyjadrujú pocit vyrovnanosti so životom, poznanie, že život prináša aj sklamanie a bolesť. **Trvalé hodnoty nachádza v práci, pôde, prírode, rodnom kraji. Vyzdvihuje pracovitosť, húževnosť a životnú múdrosť jednoduchého človeka.**

V knihách Kolíska, Kolíska spieva deťom a Hudba tvarov spojil umenie básnik a výtvarníka – básne dopĺňajú umelecké fotografie Martina Martinčeka a maľby Ľudovíta Fullu a Miloša Bazovského. Zb. **Prísny chlieb** – vracia sa k témam smrti, atómovej vojny, zmyslu života. **Tvorba pre deti je inšpirovaná detstvom a ľudovou slovesnosťou.** Vo svojich dielach sa často vracal k otázke, čo spája detstvo a dospelosť, aké hodnoty sa strácajú s detstvom. **Kniha rozprávok a Sobotné večery** obsahovali básnicko-prerazprávané slovenské ľudové rozprávky.

Epické časti prepojil lyrickými intermezzami inšpirovanými svojou chorou dcérou. V druhej zbierke spomína na vlastné detstvo prežité v rodičovskom dome. V knihe **Studnička** vedie lyrický dialóg s dieťaťom, v ktorom konfrontuje svoju životnú skúsenosť so zázrakom detského vnímania sveta.

Modlitbičky, Nové modlitbičky, Pamätníček – pre deti

Významnú časť tvorby tvoria jeho eseje, patria k vrcholom toho žánru v slovenskej literatúre. (Čas a tvorba, Štyri epištoly k ľuďom, O literatúre.

Miroslav Válek (1927 – 1991)

Výrazný reprezentant modernej slovenskej poézie, nadviazal na avantgardné smery medzivojnovnej poézie (surrealizmus, poetizmus, konštruktivizmus).

Narodil sa v Trnave. Vyštudoval vysokú školu obchodnú v Bratislave. V r. 1962-66 pracoval ako šéfredaktor mesačníka Mladá tvorba, 1967-68 šéfredaktor časopisu Romboid. Po r. 1968 bol politicky aktívny, od r. 1969-89 minister kultúry Slovenskej socialistickej republiky.

Válek je básnik nekonvenčný, na svet sa díva z neobvyklých zorných uhlov, často využíva iróniu, sarkazmus paródiu, sebaíroniu. Jeho básne sa vyznačujú originálnymi, často surrealistickými metaforami, personifikáciami, slovnými a zvukovými hrami, asociatívnym radením motívov.

Válkove juvenílie – diela z autorových mladých rokov vyšli pod názvom Zápalky v treťom vydaní zbierky Dotyky. Sú veľmi eufonické, rýmované, preto boli mnohé z nich zhudobnené, napr. Jesenná láska.

Debutoval zbierkou **Dotyky** (1959). Vyvolala veľký ohlas kritiky, bola literárnou udalosťou, pretože Válek odmietol čierno-biele videnie reality, ktoré presadzovala schematická poézia 50. rokov. Válek sa v nej sústredil na **vnútorný svet človeka, jeho pocity, malé životné drámy, citové sklamania, smútok**. V mnohých básňach sa zamýšľa nad poslaním poézie. Svoj básnický program – písať otvorene, úprimne a pravdivo o všetkom, čo ho obklopuje – sformuloval v básni Estetika.

Príťažlivosť – bás.zb. obsahujúca bás. Skladby lyrickoepického charakteru. Básnik v nich konfrontuje prítomnosť a minulosť, uvažuje o zložitosti modernej civilizácie, hovorí o pocitoch ohrozenia Zeme a ľudstva. Najznámejšou básňou je **báseň Domov sú ruky, na ktorých smieš plakať** – rozsiahla báseň **tzv. báseň pásmo**. Válek v nej spomína na obdobie 2.svetovej vojny, keď mal 13 rokov. Rozpráva o svojej prvej láske, spolužiačke Helene Daňkovej, ktorá bola spolu s ďalšími Židmi vyhostená z krajiny a neskôr zahynula v koncentračnom tábore. Báseň je účinným protestom proti hitlerovskému fašizmu, proti vojne a utrpeniu.

V úvode básne je **spomienka na učiteľa dejepisu**, ktorý sa obesil (spomína na to vždy, keď si uväzuje kravatu. „ Každý deň si uväzujem kravatu, každý deň myslím na to isté.“

V básni dochádza k **stretu situácií, ktoré on sám prežil s konkrétnymi historickými udalosťami** (rozbitie republiky).

Silný je motív **lásky** – Helena Daňková, **obraz vojny a smútku** – chce sa vrátiť k pôvodným mierovým hodnotám, ďalej sa tu objavuje **motív mladosti, detstva, matky, motív rúk** – symbolizujú prácu, vytvárajú dejiny, predstavujú nehu, lásku, ale i smrť.

Bás. zb. **Nepokoj** – nemilosrdná analýza ľudského vnútra. Nepokoj nevyvolávajú v básnikovi len tragické denné situácie, vojna, smrť, krutosť a cynizmus, ale i rituály každodenného života (Zabíjanie králikov – hovorí o tom, že človek dokáže počas týždňa myslieť na vznešené veci a nemyslí na to, aké je to pre králika, keď ho zabíja v nedeľu – v čase pokoja). Zisťuje, že človek nie je len obeťou, ale sám utrpenie spôsobuje.

Milovanie v husej koži – zb. je vyjadrením tragických životných pocitov, zúfalstva, pocitu zániku, zdesenia nad bytím. Básnika desia príznaky zozvieráčkovania ľudí (motív sťahovania zvierat dovnútra

človeka). Prestáva veriť v možnosť záchrany človeka i sveta prostredníctvom poézie. **Naznačuje** reálnu možnosť totálnej premeny všetkého pozitívneho v dejinách človeka na negatívny opak

(Skaza Titanicu, Z absolútneho denníka I,II)

Po vydaní zbierky Milovanie v husej koži sa Válek na 12 rokov odmlčal a s novou knihou sa prihlásil a v čase tzv. normalizácie, keď vydal básnickú skladbu Slovo. Bola venovaná Komunistickej strane a považovaná za základné dielo socialistickej literatúry.

Z vody – kniha básní, v ktorej zaznieva motív lásky nežnej, istej, hrubej, pochybovačnej.

Tvorba pre deti: Kúzla pod stolom, Pozrime sa do prírody, kto osoží a kto škodí, Veľká cestovná **horúčka, Do tramtárie.**

Ľubomír Feldek (1936 –

Najvýznamnejšia osobnosť súčasnej slovenskej literatúry. Píše poéziu, prózu, divadelné hry, prekladá zo svetovej literatúry. **Pre jeho poéziu je príznačná nápaditosť, hravosť, bohatá invencia, hlásanie optimizmu a krásy v živote, jazyková virtuozita a bravúrne zvládnutie každej básnickej formy.**

Patrí k zakladateľom tzv. trnavskej skupiny – Ľ.Feldek, Ján Stacho, Jozef Mihalkovič, Ján Šimonovič, Ján Ondruš – predstavili sa na stránkach časopisu Mladá tvorba, nazývajú ich aj **konkretisti, senzualisti** – **odmietali poéziu schematickú, konvenčnú, hlásili sa k avantgardným európskym smerom. Základným stavebným prvkom ich poézie sa stala metafora (zvláštna, prekvapivá), zmyslové vnímanie sveta.**

Tvorba:

Hra pre tvoje modré oči – skladba pre deti sa k čitateľom nedostala, bola zošrotovaná.

Jediný slaný domov – bás.zb. – verše hravé, nekonvenčné o tom, ako vníma mladý človek svet, prírodu, život.

Kriedový kruh - bás.zb.– ústredným motívom je láska, najmä manželská a harmonický partnerský vzťah.

Paracelsus - bás.zb.– dôraz na metaforické zobrazenie skutočnosti, nálad, pocitov

Dvaja okolo stola – pomocou zvláštnych metafor, paradoxov, antitéz a lyrického jazyka sa pokúsil zachytiť rôzne pocity, myšlienky, tušenia, to, čo je slovami ťažko sformulovateľné.

Poznámky na epos – v prvej časti stiera hranice medzi poéziou a prózou, námety čerpá zo snovej reality, tomu zodpovedá aj drsný jazyk; v druhej časti nájdeme básne erotické, o láske, o milovaní.

V 70. a 80. Rokoch písal satirické básne o rôznych negatívnych javoch a nedostatkoch súčasného života (verše ironické, sebaironické, sarkastické), neskôr vyšli v zbierke **Slovák na Mesiaci.**

Plakať je krásne – bás. zb., ktorá bola hneď po vydaní zošrotovaná, kolovala medzi čitateľmi v samizdatoch, mala spomienkový charakter – na detstvo, na Žilinu, na prvé lásky, na otca.

Napísal filmový scenár, podľa ktorého bol nakrútený úspešný rozprávkový film **Perinbaba.**

